

Ali Servet ÖNCÜ

Atatürk Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Erzurum, Türkiye

Department of International Relations, Atatürk University, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Erzurum, Turkey

Rethondes Mütarekesi

The Armistice of the Rethondes

Öz

Birinci Dünya Savaşı, İngiltere, Fransa ve Rusya'dan oluşan İtilaf Devletleri ve Almanya ve Avusturya-Macaristan'dan oluşan İttifak Devletleri arasında başlamış ve savaşı 1918 yılı sonbaharında İtilaf Devletleri kazanmıştır. Savaş kapasitesi ve ekonomisi oldukça geniş ve güçlü olan Almanya, Birinci Dünya Savaşı boyunca müttefiklerini önemli ölçüde desteklemiş ve ihtiyaçlarını karşılamıştır. Fakat 1918'e gelindiğinde Almanya'nın savaşa devam edecek gücü kalmamıştır. Cepelerde alınan yenilgiler, baş gösteren siyasi ve ekonomik kriz Almanya'nın savaşa devam etmesine imkân bırakmamıştır. İmparator II. Wilhelm ülkeyi terk etmiş, cumhuriyet ilan edilmiş akabinde de bir süredir devam eden görüşmeler sonucu İtilaf Devletleriyle Almanya arasında 11 Kasım 1918 tarihinde kuzey Fransa'da Compiègne Ormanı'ndaki Rethondes Tren İstasyonu'nda mütareke imzalanmıştır. Mütareke beş bölüm, otuz dört madde ve iki ekten oluşmuş ve sonraki aylarda imzalanan üç ayrı protokolle uzatılmıştır. Almanya ile imzalanan mütareke anlaşması, bu devletin kayıtsız şartsız teslim alınması amaçlanarak hazırlandığından, son derece ağır hükümlerden oluşmuştur. Mütareke adeta Paris Barış Konferansı'nda imzalanan Versailles Antlaşması için bir altyapı oluşturmuş, müttefikler Almanya ile ilgili stratejilerini bunun üzerine bina etmişlerdir.

Anahtar Kelimeler: İtilaf Devletleri, Mütareke, Almanya, Rethondes

ABSTRACT

The First World War started between the Entente States consisting of England, France and Russia, and the Allied Powers consisting of Germany, Austria-Hungary, and the Allies had won the war in the autumn of 1918. Germany, with its war capacity and economy quite large and strong, supported its allies significantly and met their needs during the First World War, but by 1918 Germany did not have the strength to continue the war. The defeats at the fronts and the emerging political and economic crisis did not allow Germany to continue the war. Emperor Wilhelm II left the country, a republic was declared, and then, as a result of negotiations that had been going on for a while, an armistice was signed between the Allies and Germany on 11 November 1918 in the Compiègne Forest near Rethondes in northern France. The armistice consisted of five chapters, thirty-four articles and two annexes and was extended with three separate protocols signed in the following months. Since the armistice agreement signed with Germany was prepared for the unconditional surrender of this state, it consisted of extremely harsh provisions. The armistice almost formed the basis for the Treaty of Versailles signed at the Paris Peace Conference, and the Allies built their strategies regarding Germany on this.

Keywords: Allied Powers, Armistice, Germany, Rethondes

Giriş

1914 yılında başlayan Birinci Dünya Savaşı'nda çatışmalar, savaşı kazanan İtilaf Devletleriyle savaşın mağlubu İttifak Devletleri arasında 1918 yılı sonbaharında imzalanan mütareke antlaşmalarıyla kesilmiştir. İttifak Devletleri bloğunda mütareke imzalayan ilk devlet Bulgaristan olmuş onu Osmanlı Devleti, Avusturya-Macaristan ve Almanya takip etmiştir. Müttefikler son olarak da Avusturya-Macaristan İmparatorluğunun dağılmasıyla bağımsızlığını kazanan Macaristan ile mütareke imzalamışlardır (Karal, 1996: 557; Uçarol 2010: 607-611).

Mütarekeler hem nihai antlaşmaların şekillendiği ve bir kısmının imzalandığı Paris Barış Konferansına giden siyasi süreci başlatmış hem de savaşın galibi olan İtilaf Devletlerinin mağlup devletler üzerinde özellikle askeri denetim kurmasını ve sınırlamalar getirmesini sağlamıştır. İtilaf Devletlerinin mütareke imzaladığı devletlerden biri de İttifak Blok'unun lider ülkesi Almanya idi. Taraflar arasında 11 Kasım 1918'de kuzey Fransa'da bulunan Compiègne Ormanı'nın Rethondes Tren İstasyonunda oldukça detaylı bir mütareke antlaşması imzalanmıştır. Mütareke ile Almanya askeri olarak büyük ölçüde kısıtlanmış ve hareket edemeyecek duruma getirilmiştir (Papers Relating to the Foreign Relations of the United States 1918-1933: 463-468, 494-498).

Makalenin sorunsalı taraflar arasında imzalanan Rethondes Mütarekesi'nin içeriği ve değerlendirilmesidir. Çalışmada öncelikle mütareke maddeleri ele alınacak ve bunların İtilaf Devletleri ve Almanya açısından ne anlama geldiği analiz edilmeye çalışılacaktır.

Rethondes Mütarekesinin İmzalanmasına Giden Süreç

1914-1918 yılları arasında devam eden Birinci Dünya Savaşı o güne kadar yaşanmış en ağır ve en fazla tahribata neden olan savaştı. Savaşın nedenleri XIX. yüzyılın ikinci yarısından itibaren oluşmaya başlamış, savaş 28 Temmuz 1914 tarihinde Avusturya-Macaristan İmparatorluğunun Sırbistan'a saldırısıyla başlamıştı (Sander, 2008a: 343-350, 355). Birinci Dünya Savaşı, İngiltere, Fransa ve Rusya'dan oluşan İtilaf Devletleri

Geliş Tarihi/Received: 09.02.2022

Kabul Tarihi/Accepted: 09.05.2022

Sorumlu Yazar/Corresponding Author:
Ali Servet ÖNCÜ
E-posta: aliservetoncu@atauni.edu.tr

Atf: Öncü, A. S (2022). Rethondes Mütarekesi. *Turcology Research*, 74, 417-428.

Cite this article: Öncü, A. S (2022) The Armistice of the Rethondes. *Turcology Research*, 74, 417-428.

Content of this journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

ve Almanya ve Avusturya-Macaristan'dan oluşan İttifak Devletleri arasında başlamış ve savaşı 1918 yılı sonbaharında İtilaf Devletleri kazanmıştı (Sander 2008a: 354-356,392-393). Savaş devam ederken, İtalya, Romanya, Yunanistan ve Amerika Birleşik Devletleri İtilaf Devletleri saflarında, Osmanlı Devleti ve Bulgaristan da İttifak Devletleri saflarında savaşa katılmışlardır. Savaşın gidişatını belirleyen en önemli gelişmelerden birisi 1917 yılı Nisan ayında Amerika Birleşik Devletleri'nin İtilaf Devletleri yanında savaşa katılması olmuştur. Amerika Birleşik Devletleri'nin gücünü yanlarına alan İtilaf Devletleri savaşı kısa süre içerisinde kazanmışlardır (Armaoğlu 2012: 140-145, 153-157,161-163,173-176).

Savaşta İttifak Devletleri'nin en önemli kozu Almanya olmuştur. Almanya, Prusya'nın İmparator I. Wilhelm ve Şansölye Otto von Bismarck liderliğinde birçok Avrupa devletiyle mücadele ettikten sonra 1871 yılında siyasi birliğini gerçekleştirmesiyle kurulmuştu. Bismarck'ın yapılandığı "Antlaşmalar Sistemi" sayesinde siyasi birliğine yönelik tehditlere karşı koyan Almanya, 1888 yılında tahta çıkan İmparator II. Wilhelm'in kalkınma politikalarını devam ettirme ve "Welt Politik" (Dünya Politikası) olarak adlandırılan sömürgeci dış politika stratejileriyle oldukça güçlenmiş ve dönemin başat gücü İngiltere'ye meydan okumuştur. İki ülke arasındaki bu rekabet 1914'te başlayan Birinci Dünya Savaşı'nın en önde gelen nedenlerinden biri olmuştur (Fulbrook, 2014: 125-144; Sander, 2008a: 251-256, 258-259).

Savaş kapasitesi ve ekonomisi oldukça geniş ve güçlü olan Almanya, Birinci Dünya Savaşı boyunca müttefiklerini önemli ölçüde desteklemiş ve ihtiyaçlarını karşılamıştı fakat 1918'e geldiğinde Almanya'nın savaşa devam edecek gücü kalmamıştı. Cephelerde alınan yenilgiler, baş gösteren siyasi ve ekonomik kriz Almanya'nın savaşa devam etmesine imkân bırakmamıştı (Storer, 2015: 44-55).

Almanya'nın Birinci Dünya Savaşı'ndan çekilmesinde batı cephesinde savaşı devam ettiremeyecek duruma gelmesi önemli derecede rol oynamıştır. Alman ordularının 1918 yılı Mart ayında Batı Cephesi'nde başlattığı taarruz Temmuz ayının ortalarına kadar kısmen başarılı olmuşsa da bu durum Almanya'ya net bir üstünlük sağlayamamış, Almanya Eylül ayı ile birlikte Müttefik devletlerin başlattığı saldırılar üzerine 3 Ekim 1918'de İsviçre aracılığıyla mütareke teklifinde bulunmuştur (Armaoğlu, 2012: 186).

Almanya'nın cephelerde içine düştüğü sıkıntılı durum yetmezmiş gibi 3 Kasım 1918 tarihinde Kiel'de işçiler ve denizciler konseyi bağımsızlığını ilan etmiş bunu 7 Kasım'ı 8 Kasım'a bağlayan gece Münih'te Kurt Eisner liderliğinde başlayan ayaklanma sonrası "İşçi ve Asker Konseyi"nin Bavyera Cumhuriyetini ilan etmesi izlemiştir (Merriman, 2018: 997; Sander, 2008b: 18) Aynı günlerde Berlin'de de karışıklıklar baş göstermiş, sendika temsilcileri ve Bağımsız Alman Sosyal Demokrat Partisi (USPD) üyeleri Alman Sosyal Demokrat Partisi (SPD)'deki ilimlilerin karşı çıktığı silahlı bir ayaklanmanın yapılıp yapılamayacağını tartışıyorlardı. Bu zor süreçte Şansölye Prens Max von Baden hükümeti istifa etmiş, Berlin'den ayrılmış olan Kayzer II. Wilhelm ülkeyi terk ederek, Hollanda'ya gitmiştir (Fulbrook, 2014: 156).

Ülkenin bu sıkıntılı durumunda Alman Sosyal Demokrat Partisi önemli bir inisiyatif almış, 9 Kasım'da Prens Max von Baden iktidarı SPD lideri Friedrich Ebert'e devretmiş aynı gün Scheidemann cumhuriyeti ilan etmiştir (Fulbrook, 2014: 156).

Almanya'nın mütareke teklifi üzerine konuyu aralarında tartışan İtilaf Devletleri üzerinde anlaştıkları ön mütareke anlaşmasını, 5 Kasım 1918'de bir notayla Almanya'ya göndermişler, ön mütareke anlaşmasının ekinde, beyaz bayrak taşıyan Alman temsilcilerinin acilen Mareşal Ferdinand Foch ile Compéigne'de buluşmasını istemişlerdir (Öz, 2005: 127-128; Renouvin, 2004: 734).

6 Kasım'da Almanya Merkez Parti Lideri ve Devlet Bakanı Matthias Erzberger başkanlığında, Paris'teki Alman Büyükelçiliği'nde görev yapmış Askeri Ataşe Albay Winterfeld, Sofya Büyükelçisi Kont Oberndorff, Deniz Binbaşı Vanselow, Yüzbaşı Geyer, tercüman Süvari Yüzbaşı von Helldorff ve stenograf Dr. Blauert'den oluşan Alman heyeti 8 Kasım'da, Compiègne Ormanı'ndaki Rethondes Tren İstasyonunda İtilaf Devletlerini temsilen orada bulunan Müttefik Orduları Başkomutanı Mareşal Ferdinand Foch, İngiliz Amiral Rosslyn Wemyss, General Weygand, Amiral Hope, Deniz Albayı Mariott, tercümanlar Binbaşı Bagot ve Laperche ile buluşmuşlardır (Öz, 2005: 127-128).

Taraflar arasındaki ilk görüşmede müttefikler 4 Kasım'da Yüksek Savaş Konseyi'nde kabul edilen mütareke metnini ana hatları çerçevesinde Alman heyetine vermiş, metni kabul etmeleri halinde ertesi gün ayrıntıları ileteceklerini mütarekeyi imzalamaları için de üç tam gün zamanlarının olduğunu bildirmişlerdir. Alman heyeti kendilerine verilen ön anlaşma metnini taşıdığı ağır şartlar sebebiyle imzalamayacaklarını ifade etseler de, durumu hükümetlerine bildirme sorumlulukları çerçevesinde Mareşal Foch'dan izin alarak mütareke metnini bir kurye ile Berlin'e göndermişler, bu arada mütareke görüşmelerine devam etmişlerdir (Öz, 2005: 128-129).

Almanya'da hükümet değiştiği için Mareşal Foch, Alman heyetinden yeni hükümetin temsilcileri olduklarını ve Ebert Hükümetinin mütareke şartlarını yerine getirebilecek güçte olduğuna ilişkin yazılı bir belge istemiştir. 10 Kasım'da Şansölye Eber, Spa'daki Büyük Karargâhta komutanları ve henüz daha resmîleşmemiş yeni hükümeti toplayarak mütareke metnini okumuş ve toplantıdan metnin değiştirilmeden kabul edilip imzalanması kararı çıkmıştır.

Ebert aynı gün Erzberger'e telgraf çekerek İtilaf Devletleri temsilcileriyle mütareke görüşmeleri yapan heyetin temsil yetkisinin olduğu teyit etmiş ve mütarekeyi imzalamasını istemiştir (Öz, 2005: 129-130).

Erzberger, 10 Kasım'da Alman Hükümetinden nasıl hareket edeceklerine dair son görüşünü sormuş, hükümet de şartların yumuşatılmasını ve gıda tedariki için yeni görüşmeler yapılmasını sağlayacak ek protokol düzenlenmesinin istenmesini ancak bunlar gerçekleşmezse bile mütarekeyi kesinlikle imzalamaları gerektiğini bildirmiştir. Neticede Rethondes Mütarekesi, Müttefik Devletler ile Almanya arasında 11 Kasım 1918 sabahı saat 05:00'te kuzey Fransa'da Compiègne Ormanı'nda Rethondes Tren İstasyonundaki bir vagonunda otuz altı günlük bir süre için imzalanmıştır (Bayur, 1991: 696-697; Öz, 2005: 130-131; Renouvin, 2004: 736).

Mütareke, müttefik ve bağlı güçler adına Müttefik Orduları Başkomutanı Mareşal Ferdinand Foch ve Amiral Rosslyn Wemyss ile Almanya adına Alman Şansölyesi Max von Baden tarafından delegasyon başkanı olarak yetkilendirilen Almanya Merkez Parti Lideri ve Devlet Bakanı Matthias Erzberger, Sofya Büyükelçisi ve Olağanüstü Elçi Count von Oberndorff, Paris'teki Alman Büyükelçiliği'nde görev yapmış Askeri Ataşe Albay Detlof von Winterfeld ve Alman Donanmasından Binbaşı Ernst Vanselow tarafından imzalanmış, beş bölüm, otuz dört madde ve iki ekten oluşmuştur (Rudin, 1967: 426-432; Treaties, Conventions, International Acts, 1923: 3307).

Rethondes Mütarekesi

Mütarekenin on bir maddelik birinci bölümünde Batı Cephesi ile ilgili hükümler yer almıştır. Birinci maddede mütarekenin imzalanmasından altı saat sonra karada ve havada düşmanlıkların durdurulacağı, ikinci maddede Belçika, Fransa, Lüksemburg ve Alsace-Lorraine'in istila edilen bölgelerinin Almanya tarafından on beş gün içinde tamamlanacak şekilde derhal tahliye edileceği ve bu süre içinde bu bölgeleri terk etmeyen Alman birliklerinin savaş esiri sayılacağı belirtilmiştir. Buna göre Müttefik Devletlerin ve Amerika Birleşik Devletleri kuvvetlerinin bu bölgeleri devralması Almanların tahliyesi ile paralel olacak ve tüm tahliye ve işgaller Ek 1'in birinci maddesindeki talimatlar çerçevesinde tamamlanacaktır (Treaties, Conventions, International Acts, 1923: 3307).

Ek 1'deki talimatların birinci maddesine göre Belçika, Fransa ve Lüksemburg ile Alsace-Lorraine'in işgal edilen bölgelerinin tahliyesi birbirini takip eden üç aşamada gerçekleştirilecektir. Bu çerçevede mevcut cephe ile 1 numaralı hat arasında yer alan bölgelerin tahliyesi mütarekenin imzalanmasından sonraki beş gün içinde tamamlanacaktır. 1 numaralı hat ile 2 numaralı hat arasında kalan bölgelerin tahliyesi dört gün içinde yani mütarekenin imzalanmasından dokuz gün sonra, 2 numaralı hat ile 3 numaralı hat arasında kalan bölgelerin tahliyesi ise altı gün içinde yani mütarekenin imzalanmasından on beş gün sonra tamamlanmış olacaktır. Müttefik ve ABD birlikleri, her birinin tahliyesi için Alman birliklerine tanınan sürenin bitiminde bu bölgelere girecekler, dolayısıyla mevcut Alman cephesini mütarekenin imzalanmasını takip eden altıncı günden, 1 numaralı hattı onuncu günden ve 2 numaralı hattı da on altıncı gün itibaren geçeceklerdir (Treaties, Conventions, International Acts, 1923: 3313).

Üçüncü maddede Alman işgali sebebiyle Belçika, Fransa, Lüksemburg ve Alsace-Lorraine'in herhangi bir bölgesinden ayrılmak zorunda kalmış olanların tümünün (rehineler, yargılanan veya mahkûm olanlar da dâhil) geri dönüşlerinin hemen başlatılarak on beş gün içinde tamamlanması karara bağlanmıştır.

Mütarekenin dördüncü maddesinde ise Alman ordularının 5.000 topu (2.500 ağır, 2.500 sahra topu), 25.000 makineli tüfeği, 3.000 havan topunu ve 1.700 uçağı (savaş uçakları, bombardıman uçakları öncelikle bütün D7'ler) ve gece bombardıman sistemli uçakları iyi durumda ve Ek 1'de belirtilen ayrıntılı koşullar çerçevesinde müttefik ve ABD birliklerine yerinde teslim etmesi öngörülmüştür (Treaties, Conventions, International Acts, 1923: 3307-3308).

Ek 1'in ilgili üçüncü maddesine göre bu savaş malzemeleri Uluslararası Mütareke Komisyonu tarafından belirlenmiş miktar çerçevesinde Alman ordularının büyük taktik gruplarınca birinci bölümü mütarekenin imzalanmasından sonraki ilk on gün, ikinci bölümü ise ikinci on gün içinde müttefik ve ABD ordularına teslim edilecektir (Treaties, Conventions, International Acts, 1923: 3313).

Mütarekenin beşinci maddesinde Ren Nehri'nin sol yakasındaki bölgelerin Alman orduları tarafından tahliye edilip müttefik ve ABD kuvvetlerinin kontrolü altında yerel otoriteler tarafından yönetileceği ibaresi yer almış, bu bölgelerin müttefik ve ABD birlikleri tarafından işgalinin, Ren Nehrinin ana geçişlerindeki (Mainz, Koblenz, Köln) ve nehrin sağ tarafında kalan noktaların otuz kilometre (yaklaşık 19 mil) yarıçapı içerisinde kalan köprübaşlarındaki ve benzer şekilde bölgenin diğer stratejik noktalarındaki garnizonlar tarafından gerçekleştirileceği ifade edilmiştir.

Ren Nehrinin sağ yakasında ise nehir ile nehir ve köprübaşlarına paralel çizilen bir çizgi arasında ve onlardan on kilometre (6,25 mil) uzakta, kuzeyden güneye Hollanda sınırı ile İsviçre sınırı arasında tarafsız bir bölge oluşturulacaktır. Ren bölgesinin (sağ ve sol yakalarının) Almanlar tarafından tahliyesi mütarekenin imzalanmasından sonraki otuz bir gün içinde on altı günlük bir sürede tamamlanacak şekilde yapılacak, tüm tahliye ve işgal işlemleri Ek 1'in ikinci maddesine göre düzenlenecektir (Treaties, Conventions, International Acts, 1923: 3308).

Ek 1'in ikinci maddesine göre 2 ve 3 numaralı hatlar ile 4 numaralı hat arasında yer alan bölgelerin tahliyesinin ilave dört gün içinde yani mütarekenin imzalanmasından on dokuz gün sonra, 4 ve 5 numaralı hatlar arasında yer alan bölgelerin tahliyesinin ilave dört gün içinde yani mütarekenin imzalanmasından yirmi üç gün sonra, 5 ve 6 numaralı (Ren Hattı) hatlar arasında yer alan bölgelerin tahliyesinin ilave dört gün içinde yani mütarekenin imzalanmasından yirmi yedi gün sonra, köprübaşlarının ve Ren Nehrinin sağ yakasındaki tarafsız bölgenin tahliyesinin ise ilave dört gün içinde yani mütarekenin imzalanmasından otuz bir gün sonra tamamlanması hükme bağlanmıştır. Müttefik ve ABD birlikleri, her bir bölgenin tahliyesi için Alman birliklerine tanınan sürenin bitiminden sonra bu bölgelere girecek sonuç olarak 3 numaralı hattı mütarekenin imzalanmasından yirmi gün sonra geçeceklerdir. Müttefik ve ABD orduları mütarekenin imzalanmasının yirmi dördüncü gününden itibaren 4 numaralı hattı, yirmi sekizinci gününden itibaren 5 numaralı hattı, köprübaşlarını işgal etmek amacıyla da otuz ikinci günden itibaren 6 numaralı hattı (Ren Hattı) geçeceklerdir (Treaties, Conventions, International Acts, 1923: 3313).

Mütarekenin altıncı maddesiyle Alman ordularının boşaltacağı yerlerde ikamet eden halkın bu bölgeleri tahliyesi yasaklanmış, buralarda yaşayanların şahıslarına veya mallarına zarar verilmeyeceği, mütarekenin imzalanmasından önce herhangi bir askeri tasarrufta yer aldığı için kimsenin yargılanmayacağı ve bu bölgelerde herhangi bir tahribata sebep olunmayacağı hükme bağlanmıştır. Yine her türlü askeri tesisin yanı sıra askeri depoların, yiyeceklerin, mühimmat ve teçhizatın tahliye için belirlenen sürede eksiksiz bir şekilde teslim edilmesi ayrıca sivil halk, sığır ve benzeri hayvanlar için yiyecek depolarının yerinde bırakılması, sanayi kuruluşlarının değerini kaybetmesine (amortismanına) veya personel sayısının azalmasına neden olacak genel nitelikte kararlar alınmaması ve bu konuda resmi emir verilmesi karara bağlanmıştır.

Yedinci maddede yollar ve her türlü haberleşme araçları, demiryolları, suyuolları, kara yolları, köprüler, telgraf ve telefon hatlarının hiçbir şekilde zarar görmeyeceği, buralarda istihdam edilen tüm sivil ve askeri personelin görevlerine devam edeceği belirtilmiştir.

Bu maddeye göre ayrıca iyi durumda olan beş bin lokomotif ve yüz elli bin vagonun gerekli tüm yedek parça ve teçhizat ile birlikte Ek 2'de belirtildiği üzere toplamda otuz bir günü geçmeyecek şekilde, iyi durumdaki beş bin kamyonetin de otuz altı gün içinde teslim edilmesine karar verilmiştir. Yine müttefik devletlerin kontrolüne geçecek olan Alsace-Lorraine demiryollarının, bu sistemin organizasyonuna

ait tüm personel ve malzemelerle birlikte otuz bir gün içinde teslim edilmesi karara bağlanmıştır. Bunun yanında Ren Nehrinin sol yakasındaki topraklarda gerekli işletme malzemesinin yerinde bırakılması ve o bölgedeki nakil vasıtalarının çalışması söz konusu olduğu sürece kalıcı yol sinyalleri ve tamir atölyelerinin bakımı için tüm kömür ve malzeme depolarının, Almanlar tarafından yerinde bırakılıp, etkin durumda tutulmasına karar verilmiştir. Ayrıca Almanların Müttefiklerden aldıkları tüm şatları (büyük gemilere kıydan yüz metre mesafeye kadar yük taşıyan dayanıklı tekneler) iade etmeleri kararlaştırılmış ve tüm bu önlemlerin ayrıntılarının Ek 2'de tanımlandığı ifade edilmiştir (Treaties, Conventions, International Acts, 1923: 3308-3309).

Ek 2'de demiryolları, suyolları, karayolları, nehir ve deniz limanları üzerinden yapılan ulaşım ve telgraf ve telefon iletişimi ile ilgili yedinci maddede bahsi geçen hususlar detaylandırılmıştır.

Buna göre müttefik ordular tarafından işgal edilen Ren Nehrinin sağ kıyısındaki köprübaşlarını da içine alacak şekilde nehre kadar tüm ulaşım, işgal faaliyetlerini güvence altına almak için gerekli gördüğü önlemleri alma hakkına sahip olan Müttefik Orduları Başkomutanının mutlak kontrolüne bırakılmış, ulaşımın kendisine iletilmek üzere hazır tutulması kararlaştırılmıştır. Yine Alman birliklerinin tahliye ettiği bölgelerdeki ulaşım hatlarının bakım ve çalışmasında görevli tüm sivil ve askeri personel ve buralarda kullanılan malzemenin bir bütün olarak muhafaza edilmesi ve Ren Nehrinin sol kıyısındaki bölgelerdeki ulaşım hatlarının bakımı için gerekli tüm ek malzemelerin, mütareke süresince Alman Hükümeti tarafından tedarik edilmesi kararlaştırılmıştır (Treaties, Conventions, International Acts, 1923: 3313-3314).

Ek 2'de bu hatlarda çalışan Fransız ve Belçikalı personelin, tutuklu olsun veya olmasın mütarekenin imzalanmasını takip eden on beş gün içinde Fransız ve Belçika ordularına iade edilmesi istenmiştir. Yine Alsace-Lorraine demiryolu sisteminde çalışan ulaşım personelinin, sistemin çalışmasını garanti altına alacak şekilde çalışmaya devam etmesi veya eski görevlerine iade edilmesi, Müttefik Orduların Başkomutanının ulaşım hatlarının personeline istediği her türlü değişiklik ve ikameyi yapma hakkına sahip olması kararlaştırılmıştır (Treaties, Conventions, International Acts, 1923: 3314).

Ek 2'de demiryollarındaki malzemenin durumu da ele alınmış, Alsace-Lorraine bölgesi hariç mevcut cephe ile 3 numaralı hat arasındaki bölgeden oluşan alanda müttefik ordulara teslim edilecek demiryolu malzemesinin yedinci maddede de ifade edildiği üzere en az beş bin lokomotif ve yüz elli bin vagon miktarında olduğu ifade edilmiştir. Bunların teslim işleminin ayrıntılarının Uluslararası Mütareke Komisyonu tarafından belirlenecek ayrıntılı koşullar altında ve mütarekenin 7. maddesinde belirlenen otuz bir günlük süre içinde gerçekleştirilmesine karar verilmiştir. Buna göre tüm bu malzemeler, yedek parçaları ve mekanizmalarıyla birlikte iyi ve çalışır durumda olacak, müttefik orduları, demiryolu sisteminin herhangi bir parçası üzerinde düzenli personel veya başka herhangi birilerini birlikte çalıştırabilecektir.

Ayrıca Alsace-Lorraine demiryolu sisteminin çalışması için gerekli malzemenin Fransız ordusunun kullanımı için bakımdan geçirilmesi veya değiştirilmesi ve Ren Nehrinin sol yakasındaki topraklarda yerinde bırakılacak malzeme ile köprübaşlarının iç tarafında kalan malzemenin bu bölgelerdeki demiryollarının normal çalışmasına imkân verecek duruma getirilmesi karara bağlanmıştır.

Fransız ve Belçika hatlarındaki atölye ve depolardan alınan sinyaller, takım tezgâhları ve teçhizatın, ayrıntıları Uluslararası Mütareke Komisyonu tarafından düzenlenecek koşullar altında yenileriyle değiştirilmesi, Müttefik ordulara, mevcut cephenin ötesinde tahrip olan hatların onarımı için gerekli demiryolu malzemesi, raylar, destekleyici teçhizat, tesis, köprü inşaa malzemesi ve kereste sağlanması yine Alman Hükümeti'nin mütareke süresince, Ren Nehrinin sol yakasında bulunan bölgelerdeki demiryollarına hal-i hazırda tahsis edilmiş depolara yakıt ve bakım malzemelerinin tedarikinden sorumlu olması kararlaştırılmıştır.

Ek 2'de telgraf ve telefon iletişimi ile ilgili hükümler de yer almış buna göre tüm telgraflar, telefonlar ve sabit WIT istasyonlarının sivil ve askeri personelinin, Ren Nehrinin sol yakasındaki depoları da içine alacak şekilde tüm malzemeleriyle birlikte müttefik ordulara teslim edilmesi istenmiştir.

Yine bu çerçevede sistemin idamesi için gerekli ek depoların, mütareke süresince ihtiyaçlar çerçevesinde Alman Hükümeti tarafından temin edilmesine, Müttefik Orduları Başkomutanının bu sistemi askeri gözetim altına alıp kontrolünü sağlamasına ve gerekli olduğunu düşündüğü personelde değişiklikler ve ikameler yapmasına karar verilmiştir. Ayrıca Müttefik Orduları Başkomutanı, sistemin çalışması ve bakımı için istihdam etmeye gerek duymadığı tüm askeri personeli Alman ordusuna geri gönderecek ve Alman telgraf ve telefon sistemlerinin tüm krokileri, kendisine teslim edilecektir (Treaties, Conventions, International Acts, 1923: 3314-3315).

Sekizinci maddede Alman Genelkurmayının mütarekenin imzalanmasından sonraki kırk sekiz saat içinde tahliye edilen topraklarda bulunan tüm mayınları veya gecikmeli kapsülleri bertaraf etmekle sorumlu olduğu ifade edilmiştir. Alman Genelkurmayı bunların keşif ve imhalarına yardımcı olup Alman askeri makamlarının, almış oldukları diğer yıkıcı tedbirleri (zehirlenmiş veya kirletilmiş kuyular veya kaynaklar gibi) deşifre etmekle yükümlü olacak, bu hükümlerin ihlali halinde müttefiklere misilleme hakkı doğacaktır.

Dokuzuncu maddede işgal altındaki tüm topraklarda el koyma hakkının yetkili kişilerle hesapların tasfiye edilmesi dışında müttefik ve ABD orduları tarafından kullanılacağı ibaresi yer almış, Alsace-Lorraine hariç Ren bölgesindeki işgal birliklerinin bakım masraflarının Alman Hükümeti'ne yükleneceği ifade edilmiştir.

Mütarekenin onuncu maddesinde yargılananlar ve mahkûm edilmiş olanlar da dâhil olmak üzere tüm müttefik ve ABD'li savaş esirlerinin belirlenecek ayrıntılı koşullar çerçevesinde müteakabiliyet olmaksızın derhal geri gönderilmeleri ve müttefik güçler ve ABD'nin bunlarla ilgili istedikleri tasarrufu yapabilecekleri kararlaştırılmış, bu şartın Temmuz 1918'de tasdik edilmiş olan da dâhil olmak üzere savaş esirleriyle ilgili diğer tüm sözleşmeleri geçersiz kıldığı ifade edilmiştir. Bununla birlikte Hollanda ve İsviçre'de enterne edilmiş Alman savaş esirlerinin dönüşünün devam edeceği ve diğer Alman savaş esirlerinin dönüşleriyle ilgili kararın barış ön hazırlıklarının bitiminde verileceği vurgulanmıştır (Treaties, Conventions, International Acts, 1923: 3309).

On birinci madde Alman kuvvetleri tarafından tahliye edilen topraklardan çıkarılmayan Alman hasta ve yaralıları ilgili olarak düzenlenmiş, hasta ve yaralıları gerekli malzemelerle birlikte orada kalacak Alman personel tarafından bakılması kararlaştırılmıştır.

Mütarekenin ikinci bölümü Almanya'nın doğu sınırlarıyla ilgili düzenlemeleri içermiş, on ikinci maddede savaştan önce Avusturya-Macaristan İmparatorluğu, Romanya veya Osmanlı Devleti'nin bir parçasını oluşturan herhangi bir bölgede bulunan Alman birliklerinin 1 Ağustos 1914'teki Almanya sınırlarına geri çekilmesi yine 1 Ağustos 1914'teki Rusya sınırlarının herhangi bir bölümünü oluşturan topraklarda bulunan tüm Alman birliklerinin Müttefiklerin bu bölgelerin dâhili durumunu göz önünde bulundurarak uygun zamanı tespit etmelerinden sonra 1 Ağustos 1914'teki Almanya sınırlarına dönmeleri kararlaştırılmıştır.

On üçüncü maddede Alman birliklerinin tahliyesine hemen başlanacağı ve Rusya topraklarında (1 Ağustos 1914'te tanımlanan sınırlar) bulunan tüm Alman eğitimci, mahkûm, temsilci ve sivillerin de ordu mensupları gibi geri dönecekleri belirtilmiştir (Treaties, Conventions, International Acts, 1923: 3313).

On dördüncü maddede Alman birliklerinin, Romanya ve Rusya'da (1 Ağustos 1914'te tanımlandığı sınırlarıyla) Almanya'nın ihtiyaçlarını temin etmek amacıyla gerçekleştirdikleri el koyma, haciz ve diğer zorlayıcı önlemlere derhal son vermeleri, on beşinci maddede Bükreş, Brest Litovsk ve ek antlaşmalarının feshedilmesi karar altına alınmıştır.

On altıncı maddede ise müttefiklerin, nüfusun ihtiyaçlarını karşılama veya düzeni sağlamak amacıyla Almanlar tarafından doğu sınırlarında tahliye edilen bölgelere Danzig veya Vistul üzerinden serbestçe giriş hakkına sahip olmaları karara bağlanmıştır (Treaties, Conventions, International Acts, 1923: 3309-3310).

Bu madde ile ilgili bazı değişikliklerin yapıldığı protokol, Mareşal Foch ve Alman temsilci Erzberger tarafından 4 Nisan 1919'da Spa'da imzalanmış ve aynı gün yürürlüğe girmiştir (Treaties, Conventions, International Acts, 1923: 3327).

Protokolde, 11 Kasım 1918 tarihli Rethondes Mütarekesinin on altıncı maddesinin, Almanya'ya müttefik kuvvetlerin ve dolayısıyla Müttefiklere göre Polonyalı General Haller birliklerinin Danzig üzerinden geçişine izin verme yükümlülüğünü dayattığı vurgulanmıştır.

Savaş devam ederken Fransa'ya gelen Polonyalı sürgünler burada General Haller komutasında bir ordu oluşturmuşlardı ve özellikle Fransa bu orduyu gemilerle Danzig'e oradan demiryolu ile Varşova'ya ulaştırmak istiyordu. Böylece hem bölgede Alman etkisi bitirilecek hem de Polonyalılar Bolşeviklere karşı güçlü bir savunma hattına sahip olacaklardı. Fakat Alman Hükümeti Danzig'in elinden çıkmasına yol açabilecek bu durumu kabullenmemiş Polonya birliklerinin geçişi için

- 1-Stettin'den Kreuz yoluyla Poznan ve Varşova'ya
- 2-Pillau-Konigsberg ve Memel'den, Korschen-Lyck-Grajewo üzerinden
- 3-Coblenz-Giessen-Cassel-Halle-Eilenburg'dan geçip ve Frankfurt

tarafından Main-Bebra-Erfurt-Leipzig-Eilenburg'dan geçip oradan Kottbus, Lissa ve Kalisch'den geçen yeni güzergâhları önermiş ve bu teklif kabul edilmiştir (Macmillan 2004: 210, 214; Potyemkin 2009: 24; Treaties, Conventions, International Acts, 1923: 3327).

İmzalanan protokolle Alman Hükümeti bu ulaşım yollarının mutlak güvenliğini ve Alman topraklarından geçen birliklerin halk arasında huzursuzluğa neden olabilecek davranışlardan kaçınmasını sağlamak için önlemler alınacağını garanti etmiştir. Buna göre askerlerin nakliyesi 15 Nisan 1919'da başlayacak ve yaklaşık iki ay sürecek, nakledilecek Polonya birlikleri, Rethondes Mütarekesinin on altıncı maddesi uyarınca düzenin sürdürülmesini sağlamakla görevli olacak, nakliye protokol ekinde gösterildiği şekilde gerçekleşecektir.

Protokole göre müttefik ve ilişkili hükümetler tarafından uyarılmasına rağmen Alman Hükümeti tarafından önerilen bu yeni ulaşım yollarının kullanılması Alman Hükümetinin üstesinden gelemeyeceği ciddi zorluklara yol açarsa, Müttefik Ordular Komutanı Mareşal Foch'un Spa'daki Daimi Uluslararası Mütareke Komisyonunun belirleyeceği şartlar ve teminatlar dâhilinde, 11 Kasım 1918 tarihli mütarekenin on altıncı maddesinde izin verilen nakliyeye (yani Danzig veya Vistul güzergâhına) başvurma hakkını saklı tuttuğu ifade edilmiştir (Treaties, Conventions, International Acts, 1923: 3327).

Protokolde, gerçekleşecek taşıma ve nakliye beş maddeden oluşan ekle detaylandırılmış, ekin birinci maddesinde ulaşımın

- a. Coblenz-Cassel-Halle Frankfurt-Leipzig. Eilenburg-Cottbus-Lissa-Kalisch
- b. Szczecin-Kalisch
- c. Pillau-Konigsberg-Korschen-Lyck-Grajewo

güzergâhlarından biri ile gerçekleştirilmesi kararlaştırılmıştır.

Buna göre Coblenz-Cassel-Halle-Frankfurt-Leipzig. Eilenburg-Cottbus-Lissa-Kalisch hatlarının kullanılması durumunda çatalların yarısındaki kullanımla her bir hat üzerinden her yirmi dört saatte bir altı tren yolculuk yapacaktır. Szczecin-Kalisch ve Pillau-Konigsberg-Korschen-Lyck-Grajewo hatlarının aynı anda kullanılması durumunda, bu hatların her ikisinde birlikte kullanılan trenlerin toplam sayısı onu geçmeyecektir.

Müttefik Orduları Başkomutanı ilk olarak (a) hattını kullanacak, hatlardan birinin veya diğerlerinin kullanılması durumunda, hareketin başlama tarihi mümkün olan en kısa sürede ve en az dört gün öncesinden Müttefik Mütareke Komisyonu aracılığıyla Alman makamlarına iletilecektir. Özellikle gemilerin yükleme limanlarından ayrılış tarihleri, boyutları ve adetleri derhal komisyona bildirilecektir. Nakliye 15 Nisan'dan itibaren başlayacak ve yaklaşık iki ay sürecektir.

Protokol ekinin ikinci maddesine göre nakliye detaylarının organizasyonunun Uluslararası Mütareke Komisyonu'ndaki Ulaştırma Alt Komisyonunun Fransız ve Alman başkanlarından oluşan karma bir komisyon tarafından Spa'da yapılması, komisyonun nakliye sırasında or-

taya çıkacak herhangi bir olaydan ve özellikle mücbir sebepler nedeniyle yaşanacak rota değişikliğinden derhal haberdar edilmesi karara bağlanmış. Müttefik orduların kurmay subaylarının ilgili Alman yetkilileriyle birlikte Szczecin ve Königsberg'deki (b) ve (c) yolları üzerinden yapılan nakliye kontrol edecekleri ve Polonya birliklerine gerekli emirleri vermekle mükellef oldukları ifade edilmiştir.

Protokol ekinin üçüncü maddesinde askeri ölçütlerden bahsedilmiş, birliklerin mühimmat ve erzaklarıyla birlikte trenlerle hareket edecekleri hiç kimsenin üzerinde mühimmat taşıyamayacağı, mühimmatın trende bir vagona muhafaza edilip bu vagonun mühürleneceği ve ulaşım hatlarındaki teknik çalışmalardan münhasıran sorumlu olan teknik demiryolu personeli ile trenlere komuta eden subaylar arasındaki irtibatın, her trene eşlik eden müttefik ordu subayları ve uzun kalınan istasyonlardaki müttefik ordulardan iki subay ve yeterli kadar görevli aracılığıyla gerçekleştirileceği, bu subayların ayrıca birlikler ve Alman askeri yetkilileri arasındaki bağlantıyı da sağlayacakları ifade edilmiştir. Emirlerin dört dilde (Fransızca, İngilizce, Lehçe ve Almanca) olmak üzere Binbaşı Courtillet ve Binbaşı von Boetticher tarafından hazırlanacağı, askerler ve halk arasında meydana gelebilecek olayları önlemek için tüm önlemlerin Müttefik Yüksek Komutanı tarafından alınacağı belirtilmiştir. Ayrıca Alman yetkililerin kendi bölgelerinde, gösteri ve kargaşanın önüne geçmek için gerekli tüm güvenlik önlemlerini alacakları, suyun dağıtılmasına ve birliklerin trenden ayrılmasına imkân vermek için her altı saatte bir uzun molalar (dönüşümlü olarak yarım ve bir saatlik) verilmesi ve askerlerin, Alman makamlarıyla mutabık kalınarak bir müttefik subay tarafından belirlenecek bölgenin dışına çıkmalarına izin verilmeyeceği, Alman yetkililerin su tesislerini ve gerekli tuvaletleri hazırlayacakları, trende hazırlanan yemeklerin uzun molalarda dağıtılacağı, Szczecin ve Pillau-Königsberg limanlarında, rıhtımların çevresinde belirli bir alanın boş tutulacağı, bunun dışında gemiden inmek için görevlendirilen silahsız asker gruplarının bu alanın dışına çıkmasına izin verilmeyeceği, birliklerin geri kalanının gemide tutulacağı karara bağlanmıştır. Ayrıca birliklerde doktor yoksa hastalara demiryolu doktorlarının bakacağı; ihtiyaç halinde Alman topraklarındaki hastanelerde tutulacakları ve orada müttefik askeri yetkililer tarafından görevlendirilen bir subay tarafından ziyaret edilebilecekleri belirtilmiş, tümenlerin geçişini müteakip gıda ve mühimmat malzemelerinin taşınmasının Szczecin üzerinden gerçekleştirileceği, konvoylara ilgili müttefik subayların, telgraf ve telefon iletişimleriyle ilgili hizmetlerin Alman makamları tarafından Alman resmi iletişimleriyle aynı koşullarda sağlanması karara bağlanmıştır (Treaties, Conventions, International Acts, 1923: 3327-3328).

Protokol ekinin dördüncü maddesinde teknik ölçülere yer verilmiş nakliyenin prensip olarak, subaylar için özellikle birinci veya ikinci sınıf vagon ve askerler için banklar veya yolcu vagonları olan kapalı vagonlar içeren standart tip elli vagonluk (yüz akslı) trenlerle gerçekleştirilmesi kararlaştırılmış, bu vagonların, nakliye sırasında veya askerler trenden indiğinde veya malzeme boş olarak iade edildiğinde parçalanmaması veya hasar görmemesi gerektiği vurgulanmış, vagonların birliklerin trenlerden indirilmesinden sonra mümkün olan en kısa sürede ve aynı yolla iade edilmesini kararlaştırılmıştır. Müttefiklerin (a) rotası, Almanların (b) ve (c) rotaları için vagon tedarik edecekleri ifade edilmiş, Alman demiryollarında hasar gören yüklü bir trenin bir parçasını oluşturan her vagonun, derhal ilgili demiryolu sistemi tarafından değiştirileceği limanlarda gerekli dişli teçhizatının Almanya tarafından tedarik edileceği; ancak birliklerin, demiryolu yolculuğu için gerekli halatları kendilerinin sağlayacakları karar altına alınmıştır (a) hattında taşıma için kullanılan dişlinin, boşaltma işleminden sonra boş tren geri gönderildiğinde kapalı vagonlarda depolanmasına, Almanya'nın Alman personel tarafından çalıştırılan demiryolu sistemlerine motor sağlamasına, ayrıca kömür ve gresin Almanya tarafından tedarik edilmesine, tren personelinin Alman personelin çalıştığı sistemlerde Almanya tarafından teçhiz edilmesine karar verilmiştir.

Protokol ekinin beşinci maddesinde ödemeler konusu ele alınmış ve Almanya'nın; Müttefikler tarafından tedarik edilen demiryolu taşıtlarının kiralama maliyeti düşüldükten sonra Alman demiryollarında yürürlükte olan askeri tarifeye göre belirlenen nakliye masraflarını ve Müttefiklerin açık talebi üzerine Almanya üzerinden yapılan ulaşımdan doğacak masrafların miktarını ödemeyi kabul ettiği ve bu göz önünde bulundurularak zikredildiği şekilde ulaşım hattı boyunca diğer tesislerin Almanya'nın sorumluluğunda olacağını ve yine her iki tarafça da kanıtlanan ve kabul edilen askeri birliklerin neden olduğu hasar miktarını ödemeyi kabul ettiği belirtilmiştir.

Protokol ekinin sonunda Uluslararası Mütareke Komisyonunun Nakliye Alt Komisyonun, yukarıdaki masrafları değerlendirilmesinden ve bu değerlendirmeler için gerekli tüm soruşturmaların yürütülmesinden sorumlu olacağı ifade edilmiştir (Treaties, Conventions, International Acts, 1923: 3328-3329).

Rethondes Mütarekesinin üçüncü bölümü Almanya'nın Doğu Afrika'daki varlığı ile ilgili olarak düzenlenmiş, mütarekenin on yedinci maddesinde Doğu Afrika'daki tüm Alman kuvvetlerinin müttefikler tarafından belirlenecek süre içinde tahliye edilmesine karar verilmiştir.

Mütarekenin genel hükümler başlığındaki dördüncü bölümünde yer alan on sekizinci maddede, üçüncü maddede belirtilenler dışındaki müttefik veya bağlantılı devletlerin tebaası olup alıkonulan tüm sivillerin (rehineler, yargılananlar ve mahkûm olanlar da dâhil) belirlenecek ayrıntılı koşullara uygun olarak en fazla bir aylık süre içinde müteakibi şartı olmaksızın geri gönderilmeleri karara bağlanmıştır.

On dokuzuncu maddede Almanların, Müttefik Devletlerin ve ABD'nin sonradan talep edecekleri tavizler saklı kalmak şartıyla verdikleri hasarı tazmin edecekleri, mütareke süresince müttefiklerin savaş kayıplarının tazminini karşılayabilecek hiçbir kamu menkul kıymetini taşıyamayacakları ifade edilmiştir.

Yine Belçika Merkez Bankası'ndaki nakit mevduatın ve genel olarak işgal edilen ülkelerdeki kamu veya özel çıkarları etkileyen tüm belgelerin, nakdin, varlıkların, hisse senetlerinin ve kâğıt paranın sınıai tesisleriyle birlikte ilgili maddeler uyarınca ivedilikle iade edilmesi ayrıca Almanya'nın kendisine verilen veya güç kullanarak ele geçirdiği Rusya ve Romanya altınlarını iade etmesi ve bu altınların barış yapılıncaya kadar müttefiklerin gözetimine bırakılması karara bağlanmıştır (Treaties, Conventions, International Acts, 1923: 3310).

Rethondes Mütarekesinin beşinci bölümünde denizlerle ilgili konular ele alınmış, yirminci maddede denizlerdeki savaş durumunun derhal bitirilmesi ve tüm Alman gemilerinin hareketleri ve konumları hakkında müttefiklere kesin bilgi verilmesi karara bağlanmıştır. Ayrıca Almanya'nın tarafsız ülkelere; müttefik ve bağlantılı güçlerin donanmalarına ve ticaret filolarına karasularında seyir-i sefer serbestisi verdiğine ve tüm tarafsızlık meselelerinden feragat edildiğine dair bildirimde bulunması karar altına alınmıştır.

Yirmi birinci maddede Almanların elinde bulunan Müttefiklerin ve bağlantılı güçlerin tüm donanma ve ticari filo esirlerinin mütekabiliyet olmaksızın iade edilmesine karar verilmiştir. Yirmi ikinci maddede mevcut tüm denizaltıları (tüm denizaltı kruvazörleri ve mayın gemileri dâhil), silah ve teçhizat olarak eksiksiz bir şekilde Müttefikler ve ABD tarafından belirlenen limanlara teslim edilmesi bunlardan denize açılmayanların silah, cephane ve teçhizatın arındırılıp Müttefik Devletlerin ve ABD'nin gözetiminde tutulması kararlaştırılmıştır. Buna göre denize açılmaya hazır denizaltılar, teslim olacakları limana gitmek için telsiz emir aldıktan hemen sonra Alman limanlarını acilen terk etmeye hazırlanacak, geride kalanlarsa bunları mümkün olan en kısa sürede takip edecekler bu maddenin gerekleri mütarekenin imzalanmasından itibaren on dört gün içinde yerine getirilecektir (Treaties, Conventions, International Acts 1923: 3310-3311).

Mütareke'nin yirmi üçüncü maddesinde Almanya'ya ait altı savaş kruvazörü, on savaş gemisi, sekiz hafif kruvazör (iki mayın gemisi dâhil) ve en modern tipte elli muhribin Müttefikler ve ABD tarafından derhal silahsızlandırılması ve sonrasında tarafsız limanlarda veya bunun mümkün olmaması halinde müttefiklerin ve ABD'nin gözetimi altında müttefik limanlarda tutulması ve gemilerde yalnızca bakım ve onarım ekipleri bırakılmasına karar verilmiştir. Bunun yanında diğer tüm yüzey savaş gemilerinin (nehir araçları da dâhil) Müttefikler ve ABD tarafından belirlenen Alman deniz üslerinde toplanması, tamamen silahsızlandırılması ve Müttefiklerin ve ABD'nin gözetiminde bulundurulması kararlaştırılmıştır. Yine yedek filonun tüm gemilerinin silahsızlandırılması, enterne edilecek tüm gemilerin, mütarekenin imzalanmasından yedi gün sonra Alman limanlarından ayrılmaya hazır hale getirilmesi ve sefer için talimatların telsizle verilmesi karara bağlanmıştır.

Mütarekenin yirmi dördüncü maddesinde Müttefiklerin ve ABD'nin, denizlerdeki tüm mayın tarlalarını süpürme ve Almanya tarafından Alman karasuları dışında bırakılan tüm engelleri ortadan kaldırma hakkına sahip olacakları ve bunların konumlarının Almanya tarafından gösterileceği belirtilmiştir.

Yirmi beşinci maddede müttefik ve bağlantılı güçlerin donanmalarına ve ticari gemilerine Baltık Denizi'ne giriş çıkış izni verileceği ve bunun; Almanya tarafından herhangi bir tarafsızlık sorunu gündeme getirilmeden ve tüm mayınların ve engellerin konumları ve bunlarla ilgili planlar temin edilerek, Cattegat'tan Baltık'a kadar tüm güzergâhlarda tüm Alman kalelerinin, tahkimatlarının, bataryalarının ve her türlü savunma tesislerinin işgali ve Alman karasuları içindeki ve dışındaki tüm mayınların ve engellerin süpürülmesi ve imha edilmesiyle güvence altına alınacağı ifade edilmiştir (Treaties, Conventions, International Acts, 1923: 3311).

Mütarekenin yirmi altıncı maddesinde müttefik ve ilgili güçler tarafından oluşturulan mevcut abluka koşullarının değişmeden kalacağı belirtilerek denizlerde bulunan tüm Alman ticaret gemilerinin teslim olmakla yükümlü olacağı karar altına alınmıştır. Yine Müttefikler ve ABD'nin, mütareke süresince gerekli görülmesi halinde Almanya'ya tedarikin nasıl olacağı konusunda karar verecekleri ve bu süreçte gerekli görülmesi halinde tedariki denetleyecekleri, yirmi yedinci maddede tüm Alman hava kuvvetlerinin, Müttefikler ve ABD tarafından belirlenecek Alman üslerinde toplanıp hareketsizleştirileceği belirtilmiştir.

Rethondes Mütarekesi'nin yirmi sekizinci maddesinde Almanya'nın, Belçika kıyılarını ve limanlarını tahliye ederken, iç suyollarında kullanılan malzemeleri, liman malzemelerini, ayrıca tüm ticaret gemileri, römorkörler ve şatları, tüm deniz uçaklarını ve hava malzeme ve depolarını, tüm cephane teçhizat ve her türlü depo ve levazımı yerinde ve eksiksiz terk edeceği vurgulanmıştır (Treaties, Conventions, International Acts, 1923: 3311).

Mütarekenin yirmi dokuzuncu maddesinde tüm Karadeniz limanlarının Almanya tarafından tahliye edileceği, Almanya tarafından Karadeniz'de ele geçirilen tüm Rus savaş gemilerinin Müttefiklere ve Amerika Birleşik Devletleri'ne teslim edileceği belirtilmiştir. Ayrıca Karadeniz'de Almanlar tarafından ele geçirilen tüm tarafsız ticaret gemilerinin serbest bırakılacağı, bu limanlarda ele geçirilen askeri olan veya olmayan her türlü malzemenin iade edileceği ve XXVIII. maddede belirtildiği gibi Almanlar tarafından geride bırakılacağı karara bağlanmıştır.

Otuzuncu maddede Almanya'nın elinde tuttuğu müttefiklere ve bağlantılı güçlere ait tüm ticari gemilerini, mütekabiliyet aramaksızın Müttefikler ve ABD tarafından belirlenen limanlara iade etmesi kararlaştırılmıştır.

Otuz birinci maddede tahliye, teslim veya restorasyondan önce gemilerin veya malzemelerin imha edilmesine izin verilmeyeceği karara bağlanmış, otuz ikinci maddeye göre Alman Hükümeti, tüm tarafsız hükümetlere ve özellikle Norveç, İsveç, Danimarka ve Hollanda hükümetlerine ister Alman Hükümeti tarafından ister özel Alman işletmeleri tarafından müttefik ve bağlantılı ülkelerle gemilerinin ticaretine getirilen tüm kısıtlamaları, gemi inşa malzemelerinin ihracatı gibi belirli tavizler karşılığında olsun ya da olmasın derhal iptal ettiğini resmi olarak bildirmesi, otuz üçüncü maddede ise mütarekenin imzalanmasından sonra, Alman ticaret gemilerinin herhangi bir tarafsız ülke bayrağına aktarımının yapılmayacağı karara bağlanmıştır (Treaties, Conventions, International Acts, 1923: 3311-3312).

Rethondes Mütarekesinin altıncı bölümünde mütarekenin süresi tanımlanmış otuz dördüncü maddede mütareke süresinin uzatma opsiyonu ile otuz altı gün olacağı ifade edilmiştir. Buna göre mütareke bu süre zarfında yukarıdaki hükümlerden herhangi birinin yerine getirilmemesi halinde taraflardan biri tarafından kırk sekiz saat önceden yapılacak bildirimle bozulabilecektir. III. ve XVIII. maddelerin belirtilen sürelerde tam olarak yerine getirilmemesi, kasten ve kötü niyetten kaynaklanmadığı sürece mütarekenin reddine gerekçe teşkil etmeyecektir. Bu çerçevede mütarekenin en uygun koşullarda uygulanmasını sağlamak için bir Daimi Uluslararası Mütareke Komisyonu kurulması kabul edilmiş, komisyonun müttefik orduların askeri ve deniz kuvvetleri yüksek komutanlığının otoritesi altında görev yapması karara bağlanmış, mevcut mütarekenin 11 Kasım 1918 günü, Fransa saati ile saat 5:00'te imzalandığı belirtilmiştir (Treaties, Conventions, International Acts, 1923: 3312).

Müttefik Devletlerin temsilcileri ortaya çıkabilecek yeni durumlar karşısında anlaşma metnine; "Alman gemilerinin belirtilen süreler içinde teslim edilmemesi durumunda, müttefik ve ABD hükümetlerinin sevkiyatlarını garanti altına almak için Heligoland'ı işgal etme hakkına sahip olacakları" hükmünü eklemiştir.

Alman delegeler ise mütareke metninin sonuna mütarekeyi müttefiklerin ortaya koyduğu sebepler ve kabul edilmesi tavsiyesiyle Alman şansölyesine iletecekleri beyanını eklemişlerdir.

Mütarekenin imzalanmasından sonra Alman temsilciler Erzberger, Oberndorff, Winterfeldt ve Vanselow tarafından bir beyanname yayınlanmış, beyannamede Alman Hükümetinin, dayatılan şartların yerine getirilmesi için tüm gücüyle çaba göstereceği ifade edilmiştir. Alman temsilciler bununla birlikte müttefik devletlerin belirli konularda önerilerini dikkate almalarını ve müttefik devlet temsilcilerinin 9 Kasım'da Almanya ile mütareke koşulları hakkında yapılan değerlendirmeleri ve 10 Kasım'da kendilerine verilen cevabı tüm anlaşmanın temel koşulu olarak görmelerini istemişlerdir.

Alman temsilciler beyannamede, tahliye için tanınan kısa sürenin ve vazgeçilmez ulaşım araçlarının tesliminin, Alman Hükümetinin ve Alman halkının hatası olmaksızın, koşulların daha fazla yerine getirilmesini imkânsız kılacak bir durum meydana getirme potansiyeli yarattığından şüphe duyulmamasını vurgulamışlardır.

Yine şimdiye kadar yaptıkları sözlü ve yazılı beyanlara atıfta bulunarak mütarekenin uygulanmasının Alman halkını anarşi ve açlığa sürükleyeceği ihtimaline işaret etmeyi görev kabul ettiklerini ifade etmişler, mütarekeden önce verilen beyanlara göre mütarekeyle müttefiklerin askeri durumu tamamen güvence altına almasının savaşa katılmayan kadın ve çocukların acılarını sona erdirecek koşulları yaratacağının söylendiğini hatırlatmışlardır. Alman temsilciler son olarak ise düşmanlarla dolu bir dünyaya karşı elli aydır dayanan ve başarılı olan Alman halkının, üzerindeki baskıya rağmen özgürlüğünü ve birliğini koruyacağını ve yetmiş milyon Alman'ın acı çekebileceğini fakat ölmeyeceğini vurgulamışlardır (Treaties, Conventions, International Acts, 1923: 3315).

Mütarekeyi Uzatan Protokoller

Rethondes Mütarekesinin süresinin bitmesine az bir süre kala İtilaf Devletleri Alman Hükümetinden mütarekenin bir ay daha uzatılmasını görüşmek için tam yetkili temsilciler göndermesini istemişler, taraflar 12-13 Aralık 1918 tarihlerinde Almanya'nın Trier kentinde müzakerelere başlamışlardır. Görüşmelerde Müttefikler Almanya'yı mütarekenin uygulanmasını geciktirmek ve savsaklamakla suçlamışlar, Almanlar ise bunları uygulamak için zaman kısıtlığından ve müttefiklerin Almanya'nın işesini karşılama sözünü yerine getirmemelerinden şikâyet etmişlerdir (Potyemkin, 2009: 23-24).

Görüşmelerden sonra Rethondes Mütarekesi, 13 Aralık 1918'de Müttefik Devletler adına Foch, Wemyss ve Almanya adına Erzberger, Oberndorff, Winterfeldt ve Vanselow tarafından imzalanan bir protokolle uzatılmış ve protokol 17 Aralık 1918'den itibaren yürürlüğe girmiştir (Treaties, Conventions, International Acts, 1923: 3315).

Protokolün birinci maddesine göre mütareke süresi bir ay, yani 17 Ocak 1919 sabah saat 5:00'e kadar uzatılmış, süre uzatımlarının müttefik hükümetlerin onaylaması halinde barış ön hazırlıklarının tamamlanmasına kadar devam etmesine karar verilmiştir. İkinci maddede 11 Kasım 1918 tarihinde imzalanan mütarekenin tam olarak yerine getirilmeyen hükümlerinin Müttefik Orduları Başkomutanının verdiği emirler doğrultusunda Uluslararası Mütareke Komisyonu'nun belirlediği şartlara göre uzatma süresi boyunca yerine getirilmesi kararlaştırılmıştır. Protokolün üçüncü maddesine göre ise 11 Kasım 1918 tarihli mütarekeye "şu andan itibaren Müttefik Orduları Başkomutanı, Ren Nehrinin sağ yakası boyunca Köln köprübaşının kuzeyinden Hollanda sınırına kadar uzanan alandaki tarafsız bölgeyi ek bir önlem olarak uygun gördüğü zaman işgal etme hakkına sahiptir" hükmü eklenmiştir. Protokole göre işgal Müttefik Orduları Başkomutanı tarafından altı gün önceden bildirilecektir (Treaties, Conventions, International Acts, 1923: 3315-3316).

Rethondes Mütarekesi 16 Ocak 1919'da Almanya'nın Trier şehrinde Müttefik Devletler adına Foch, Browning ve Almanya adına Erzberger, Oberndorff, von Winterfeldt ve Vanselow tarafından imzalanan ek protokol ile yeniden uzatılmıştır (Treaties, Conventions, International Acts, 1923: 3323).

17 Ocak 1919'dan itibaren geçerli olacak protokolün birinci maddesine göre Rethondes Mütarekesi 17 Şubat 1919 saat 05.00'e kadar uzatılmış ve süre uzatımlarının müttefik hükümetlerin onaylaması halinde barış ön hazırlıklarının tamamlanmasına kadar devam etmesine karar verilmiştir.

Sözleşmenin ikinci maddesine göre, 11 Kasım 1918 tarihli mütarekenin tamamen yerine getirilmeyen hükümlerinin icrasının, Müttefik Yüksek Komutanının talimatı üzerine Uluslararası Mütareke Komisyonu tarafından tespit edilen ayrıntılı şartlara göre yürütülmesi ve tamamlanması kararlaştırılmıştır.

Protokolün imzalanmasından önce yapılan görüşmelerde Alman temsilciler mütarekenin demiryolu araçlarının teslim edilmesine ilişkin hükmünün yumuşatılmasını istemişlerdir. Almanlara göre bu şart ülke içindeki ulaşımı tamamen kesintiye uğrattığı ve terhis edilmesi gereken askerlerin belirtilen süre içinde cephelerden toplanması olanaksız hale geliyordu. Müttefik Devletler Almanların itirazını dikkate almışlar ve protokolün üçüncü maddesi bu çerçevede düzenlenmiştir. Buna göre Almanya'nın Müttefik Devletlerle 17 Aralık 1918'de imzaladığı Spa Protokolünde garanti etmesine rağmen vermeyi geciktirdiği demiryolu malzemesinin, yani beş yüz lokomotif ve on dokuz bin vagonun yerine; uygun pulluklarla tamamlanmış iki motorlu dört yüz adet buhar pulluk teçhizatı, altı bin beş yüz matkap, altı bin beş yüz gübre dağıtıcısı, altı bin beş yüz pulluk, altı bin beş yüz Brabant pulluk, on iki bin beş yüz tırmık, altı bin beş yüz kazıyıcı, iki bin beş yüz çelik silindir, iki bin beş yüz Croskill silindiri, iki bin beş yüz biçme makinesi, iki bin beş yüz saman yapma makinesi, üç bin orak makinesi ve bağlayıcı veya Uluslararası Mütareke Komisyonu tarafından onay verilen ve bunların muadili araçlar tedarik etmesine karar verilmiştir (Öz 2005, 152, Potyemkin, 2009: 25)

Bu çerçevede yeni veya çok iyi durumda olacak bu malzemeler, Alman Mütareke Komisyonu tarafından her bir aparata ait tüm donatılar ve on sekiz ay kullanım için gerekli yedek parçalar ile birlikte teslim edilecektir. Bu komisyon ayrıca 16-23 Ocak 1919 tarihleri arasında Müttefik Mütareke Komisyonu'na 1 Mart'a kadar teslim edilecek ve prensipte toplam miktarın üçte birinden az olmayacak malzemelerin bir listesini verecektir. Protokole göre Uluslararası Mütareke Komisyonu da 16-23 Ocak 1918 tarihleri arasında, bu malzemelerin 1 Haziran 1918'i geçmeyecek şekilde son teslimat tarihlerini belirleyeceklerdir (Treaties, Conventions, International Acts, 1923: 3323-3324).

Protokolün dördüncü maddesine göre Müttefik ve birleşik güçler tarafından, İtilaf Devletleri ordularına mensup savaş esirlerinin tahliyesini organize etmek üzere görevlendirilen Almanya'daki subayların, Amerikan, Fransız, İngiliz ve İtalyan yardım derneklerinin temsilcileri ile birlikte buradaki Rus savaş esirlerine bakmakla görevli bir komisyon oluşturmalarına karar verilmiştir. Merkezi Berlin'de olacak olan bu komisyon, Rus savaş esirleriyle alakalı tüm sorunlarla ilgili olarak Müttefik Hükümetlerin talimatları üzerine doğrudan Alman Hükümeti ile görüşme yetkisine sahip olacak, Alman Hükümeti, komisyona esirlerin barınma koşullarını ve bunlara yiyecek tedarikini incelemek için gerekli tüm seyahat olanaklarını tahsis edecektir. Yine bu maddeye göre Müttefik Hükümetler, Rus savaş esirlerini, Rusya'nın uygun gördükleri herhangi bir bölgesine gönderme hakkına sahip olacaklardır.

Protokolün beşinci maddesinde denizlerle ilgili hükümlere yer verilmiş, 11 Kasım 1918 tarihli mütarekenin yirmi ikinci maddesinin; "Alman makamları mütarekenin yirmi ikinci maddesinin uygulanmasını sağlamak için şu koşulları yerine getirmekle yükümlüdürler: Denize açılabilen veya çekilebilen tüm denizaltıları derhal teslim edecek ve bunlar müttefik limanlara doğru yola çıkacaktır. Bu gemilere, denizaltı kruvazörleri, mayın gemileri, yardım gemileri ve denizaltı üsleri de dâhil olacak, teslim edilemeyen tüm denizaltılar, müttefik komiserlerin gözetiminde tamamen imha edilecek veya sökülecektir. Denizaltı inşaatı derhal durdurulacak ve inşa edilmekte olan tüm denizaltılar, müttefik komiserlerin gözetimi altında imha edilecek veya parçalanacaktır." şeklinde tamamlanmasına karar verilmiştir.

Yine mütarekenin yirmi üçüncü maddesinin; "Böyle bir maddenin uygulanmasını teminat altına almak için Alman komisyonu Müttefik Donanma Mütareke Komisyonuna inşa edilmiş veya yapım aşamasında (denize indirilmiş veya stoklarda) olan tüm yüzey gemilerinin olası tamamlanma tarihlerini belirterek tam bir listesini verecektir." şeklinde tamamlanması karar altına alınmıştır. Mütarekenin otuzuncu maddesinin ise "Müttefik Yüksek Komuta, bu maddenin uygulanmasını güvence altına almak için, Alman Yüksek Komutanlığına, hâlâ Alman limanlarında tutuklu bulunan tüm müttefik tüccarların müttefik limanlarına teslimatı için mümkün olan tüm önlemlerin derhal alınması gerektiğini bildirir." şeklinde tamamlanması kararlaştırılmıştır.

Protokolün altıncı maddesinde, Belçika ve Fransa topraklarından götürülmüş malzemenin iadesi gündeme gelmiş, bu malzemelerin iadesinin fabrikaların bir kez daha çalışır duruma getirilmesi için zorunlu olduğu düşüncesinden hareketle bazı kararlar alınmıştır. Buna göre her türlü makine, makine parçaları, endüstriyel veya tarımsal tesis, her türden donatı ve genel olarak her ne sebeple olursa olsun, Batı Cephesinde Alman orduları tarafından önceden işgal edilmiş topraklardan Alman askeri veya sivil makamları veya şahıslar tarafından taşınan tüm endüstriyel veya tarımsal malzemelerin Fransız ve Belçika hükümetlerinin isteği takdirinde menşe yerlerine iade edilmek amacıyla Müttefiklerin emrine verilmesi ve bunların üzerlerinde değişiklik yapılmadan ve hasarsız olarak iade edilmesi kararlaştırılmıştır. İade esnasında Alman Hükümeti, satış veya kiralama için tüm resmi veya özel hesap anlaşmalarını veya bu tür menkullerle ilgili yazışmaları bunların varlığını menşeyini adaptasyonunu mevcut durumunu ve yeri ile ilgili tüm gerekli beyan ve bilgileri derhal Mütareke Komisyonuna teslim etmekle yükümlü kılınmıştır.

Fransa veya Belçika Hükümeti delegelerinin, uygun gördükleri takdirde, bu tür menkullerin envanterlerinin veya incelemelerinin Almanya'da yapılmasını sağlayacakları ve bunların iadesinin Fransız veya Belçika makamları tarafından verilecek özel talimatlara göre yapılacağı, derhal tazmin amacıyla, taleplerin, genel olarak tüm tahrik kayışları, elektrik motorları ve bunların parçaları veya Fransa veya Belçika'dan taşınan tesislerde veya depo parklarında, demiryollarında, gemilerde ve fabrikalarda olan stoklara göre yapılacağı belirtilmiş, protokolün üçüncü ve altıncı maddelerinde atıfta bulunulan ayrıntıların sağlanmasına 20 Ocak 1919'dan itibaren sekiz tam gün içinde başlanması ve 1 Nisan 1919'dan önce tamamlanması karara bağlanmıştır (Treaties, Conventions, International Acts, 1923: 3324-3325).

Protokolün yedinci maddesinde Müttefik Yüksek Komutanlığı'nın ek bir garanti olarak, Ren Nehri'nin sağ kıyısındaki Strassburg Kalesi tahkimatlarını önündeki 5 ila 10 kilometre arasında uzanan bir bölge şeridi ile uygun gördüğü zaman işgal etme hakkını saklı tutacağı belirtilmiş, böylelikle tarafsız bölgenin sınırlarının on kilometre artırılabilmesi vurgulanmıştır. İşgal durumunda Müttefik Yüksek Komutanlığı'nın işgalden altı gün önce bildirimde bulunması ve işgalden önce Almanların herhangi bir malzemeyi veya binayı tahrip edemeyecekleri belirtilmiştir.

Protokolün sekizinci maddesinde, Almanya'ya ve Avrupa'nın geri kalanına erzak ikmalini güvence altına almak için mütareke süresince Alman Hükümeti'nin, ticari filosunu, bir Alman delegesinin yardımıyla müttefik güçlerin ve ABD'nin kontrolü ve bayrakları altına almak için gerekli tüm adımları atacağı ifade edilmiş, bu düzenlemenin bu tür gemilerin nihai olarak Almanya'nın elinden alınması ile ilgili kararları hiçbir şekilde etkilemeyeceği belirtilmiştir. Buna göre Müttefikler ve ABD, gerek görmeleri halinde mürettebatı tamamen veya kısmen değiştirecek ve bu şekilde değiştirilen yetkililer ve mürettebat Almanya'ya geri gönderilecektir. Bu tür gemilerin kullanımı için Müttefik Hükümetler tarafından uygun bir tazminat ödenecek, tüm ayrıntılara ilişkin sorunlar ve ayrıca belirli gemi türleri için yapılması gereken istisnalar derhal yapılacak özel bir anlaşma ile çözülecektir (Treaties, Conventions, International Acts, 1923: 3325-3326).

Maddenin bu şekilde yenilenmesi, Almanlarda ticari filolarının bir daha kendilerine geri verilmeyeceği düşüncesine neden olmuştu. İtilaf Devletleri ise protokole öyle bir şart eklemelerini Almanya'nın başlıca limanları komünistlerin eline geçtiğinden Alman Hükümeti'nden gelen emirlerin buralarda dikkate alınmamasına ve açlık tehlikesinin tehlikeli boyutlara ulaşması sebebiyle, dağıtım işinin kolayca düzenlenmesi ve hızlandırılması gerekçesine dayandırmışlardı (Öz, 2005: 153).

Rethondes Mütarekesi, 16 Şubat 1919 tarihinde Almanya'nın Trier kentinde Müttefik Devletler adına Foch ve Browning, Almanya adına Erzberger, Freiherr von Hammerstein, von Haniel ve Vanselow tarafından imzalanan protokol ile 17 Şubat 1919'dan itibaren geçerli olmak üzere yeniden uzatılmıştır (Treaties, Conventions, International Acts, 1923: 3326).

16 Şubat 1919 tarihli protokolün birinci maddesine göre Almanların, ister Posen, ister başka bir bölgede olsun, Polonyalılara karşı tüm düşmanlıkları bir an önce durdurmaları ve sınırın Posen'i Polonya tarafında bırakacak şekilde çizilmesi kararlaştırılmıştır. Buna göre Alman birliklerinin Doğu ve Batı Prusya ve Rusya arasındaki Louisenfelde'ye kadar ki eski sınırı, oradan Louisenfelde'nin batısından, Gr Neudorff'un batısından, Brzoza'nın güneyinden, Schubin'in kuzeyinden, Exin'in kuzeyinden, Samotschin'in güneyinden, Chodziesen'in

güneyinden, Czamikau'nun kuzeyinden, Miala'nın batısından, Birnbaum'un batısından, Bentschen'in batısından, Wollstein'in batısından, Lissa'nın kuzeyinden, Rawitsch'in kuzeyinden, Krotoschin'in güneyinden, Adelnau'nun batısından, Schildberg'in batısından, Doruchow'un kuzeyinden, Silezya sınırına kadar belirlenen bölgeyi geçmeleri yasaklanmıştır.

Protokolün ikinci maddesine göre 13 Aralık 1918 ve 16 Ocak 1919 protokolüyle 17 Şubat 1919'a kadar uzatılan Rethondes Mütarekesi, kısa bir süre daha uzatılmış fakat sona erme tarihi verilmemiş, müttefik güçler ve bağlantılı güçlerin üç gün önceden bildirimde bulunarak süreyi sona erdirme hakkını saklı tuttıkları ifade edilmiştir.

Protokolün üçüncü maddesinde ise mütarekenin ve 13 Aralık 1918 ve 16 Ocak 1919 tarihli protokollerin henüz tam olarak yürürlüğe konulmamış olan maddelerinin uygulanmasına bu süreçte devam edilmesi ve tamamlanması, Daimi Mütareke Komisyonu tarafından yapılan ayrıntılı düzenlemelerin Müttefik Yüksek Komutanlığının verdiği talimatlara göre olması karara bağlanmıştır (Öz 2005: 154; Treaties, Conventions, International Acts 1923: 3326-3327).

Mütareke ve Ek Protokoller ile İlgili Değerlendirme

Rethondes Mütarekesi oldukça ağır şartlar içeren bir mütarekedir. Bu mütareke antlaşması ile Almanya hem Birinci Dünya Savaşı'nda elde ettiği kazanımları kaybetmiş hem de askeri olarak önemli ölçüde sınırlanmıştır.

Mütareke ile Almanya, hem Batı Avrupa'da hem de diğer coğrafyalarda savaştan önce sahip olduğu veya savaşta işgal ettiği bölgeleri tahliye etmeye veya müttefiklere devretmeye mecbur kalmıştır. İtilaf Devletleri Almanya'yı öncelikle Fransa, Lüksemburg, Belçika ve Alsace-Lorraine'de işgal ettiği bölgelerden tamamıyla çıkarmışlardır.

Müttefik Devletler Ren Nehri'nin sağ yakasında tarafsız bir bölge oluşturmuşlar, sol yakasında ve sol yakasının batısındaki bölgeleri işgal edip bu bölgelerde ulaşım ve haberleşmeyi kontrollerine almışlardır. İtilaf Devletleri'nin Ren Nehri'nin sağ ve sol yakasında böyle bir strateji takip etmelerinin nedeni Almanya'nın, batısındaki ülkeler için yeniden bir tehdit haline gelmesini önlemektir. Nitekim 10 Haziran 1919 tarihinde imzalanan Versailles Antlaşması ile Rethondes Mütarekesi'nde bu konuda alınan kararın bir devamı olarak Ren Nehrinin sağ ve sol yakaları ellişer kilometre askersizleştirilip silahsızlandırılmıştır. Müttefikler mütarekede Alsace-Lorraine'yi ayrı bir statüde değerlendiren burayı bir daha Almanya'ya geri vermeyeceklerini belli etmişlerdir.

Rethondes Mütarekesiyle Almanya'nın askeri olarak ta önemli ölçüde sınırlandırıldığı görülmektedir. Mütareke Alman ordusunun ateş gücünü önemli ölçüde zayıflatmış, Almanya envanterindeki kara silahlarının büyük bir bölümünü müttefiklere teslim etmek durumunda kalmış, mayınlar dâhil aldığı her türlü askeri önlemi deşifre etmekle yükümlü hale getirilmiş, Alman hava kuvvetleri hareketsizleştirilmiştir. Silahlı kuvvetleri Almanya'nın savaştan önce ve savaş sürecinde başat güç olma hedefinin en önemli kozuydu ve şimdi bu gücün Müttefik Devletlerin denetimine geçmesi Almanya'yı hem savunmasız ve denetime açık bir hale getiriyor, hem de küresel iddialarının bitmesi anlamına geliyordu.

Rethondes Mütarekesiyle Almanya'nın denizlerdeki gücünü bitirmeye yönelik kararlar da alınmış, Birinci Dünya Savaşı öncesi İngiliz donanmasıyla başa baş rekabet edebilecek kadar güçlenen Alman donanması ve ticari filosu mütareke kararlarıyla büyük darbe yemiştir.

Mütareke ile Alman askerlerinin savaşa İtilaf Devletleri yanında giren Romanya'dan çekilmeleri sağlanarak bu ülke işgalden kurtarılmış, yine Bolşevik Devriminin gerçekleştiği ve bir iç savaşla karşı karşıya olan Rusya topraklarında bulunan asker, eğitimci, temsilci, sivil ve mahkûm Almanların çekilmeleri karar altına alınarak Almanya'nın, Rusya'nın kaderine müdahale ihtimali ortadan kaldırılmıştır. Ayrıca bu ülkelerde el koydukları altınları vermeleri ve kendilerine maddi çıkar sağlayan eylemlere son vermeleri kararlaştırılarak Almanya'ya sınırları ötesinde maddi kayıplar verdirilmiştir. Yine Romanya ve Rusya'nın İttifak Devletleri arasında imzalamış oldukları Bükreş ve Brest Litovks antlaşmaları feshedilerek bu antlaşmalarla İttifak Devletlerinin dolayısıyla Almanya'nın elde ettiği kazanımlar bitirilmiştir. Mütareke ile Almanya'nın Karadeniz'deki gücü de sıfırlanmıştır.

Müttefik Devletlerin sınırları ötesinde Alman etkisini sonlandırma adımlarından bir diğeri de Avusturya-Macaristan İmparatorluğu ve Osmanlı Devleti sınırlarındaki Alman askerlerinin çekilmesi kararıyla atılmış, böylece Almanya'nın iki müttefikleriyle ilişkisi kesilmiştir. Mütareke ile Almanya'nın Doğu Afrika'daki etkisi de yok edilmiştir ve II. Wilhelm tarafından uygulanan "Welt Politik" (Dünya Politikası) stratejisi önemli bir darbe almıştır.

Müttefik Devletlerin Almanya'nın, sınırlarının doğusundaki etkisini azaltmak için attıkları bir diğer adım ise nüfusun ihtiyaçlarını karşılama ve düzeni sağlamak amacıyla Alman orduları tarafından tahliye edilen bölgelere ulaşma kararı olmuştur. Bu kısa bir süre sonra Rusya, Almanya ve Avusturya-Macaristan'dan alınacak topraklarla oluşturulacak bağımsız Polonya Devleti için atılmış önemli adımlardan birisidir.

Mütareke ile Almanlar, Müttefik Devletlerin sonradan talep edecekleri saklı kalmak şartıyla verdikleri hasarı tazmin etmeyi kabul etmiş, Almanya'nın mütareke sürecinde müttefiklerin savaş kayıplarının tazminini karşılayabilecek kamuya ait hiçbir menkulü taşıyamayacağı kararlaştırılarak Almanya'nın kısa bir süre sonra imzalanacak Versailles Antlaşmasıyla kabul ettiği "Tamirat Borcu" konusunda önemli bir ilk adım atılmıştır.

Rethondes Mütarekesi iki defa birer ay ve son defa da Müttefik Devletler ile Almanya arasında yapılacak nihai antlaşmaya kadar süresiz olarak uzatılmış 16 Aralık 1918 tarihli protokole göre mütarekenin yerine getirilemeyen hükümlerinin Uluslararası Mütareke Komisyonu'nun belirlediği şartlara göre uygulanması ve Müttefik Ordular Başkomutanının Ren Nehrinin sağ yakasında Köln köprüsünden kuzeyde Hollanda sınırına kadar olan bölgeyi ek bir önlem olarak işgal etme hakkına sahip olması hükmü kabul edilmiştir. Bu hükümlerle Müttefik Devletler gerekirse Ren Nehri'nin sağ yakasını dahi işgal edebileceklerini göstermişlerdir.

Mütarekeyi ikinci defa uzatan protokol 17 Ocak 1919 tarihinde imzalanmış, mütarekenin yerine getirilemeyen hükümlerinin Uluslararası Mütareke Komisyonu'nun belirlediği şartlara göre yürütülüp tamamlanması ve Müttefik Devletlerle Almanya arasında 17 Aralık 1918'de imzalanan Spa Protokolüyle Almanya'nın Müttefik Devletlere devredeceği beş yüz lokomotif ve on dokuz bin vagonun yerine çeşitli tarım

aletleri vermesi kabul edilmiştir. Yine protokole göre Almanya'daki Rus esirlerinin durumlarıyla ilgilenmek üzere bir komisyon kurulması ve bunların yaşam şartlarının düzeltilmesi kararlaştırılmıştır.

Protokolde 11 Kasım 1918 tarihli mütarekenin deniz kuvvetleriyle ilgili bazı maddelerinin kapsamı genişletilerek şartları daha da ağırlaştırılmış, yine Almanların, Belçika ve Fransa'dan çıkardıkları endüstriyel ve tarım malzemelerini iade etmelerine karar verilmiştir. 17 Ocak 1919 tarihli protokole göre müttefikler ayrıca Ren Nehrinin, Alsace-Lorraine bölgesinde yer alan Strasburg kentinin karşısındaki Ren Nehri'nin sağ yakasını beş ila on kilometre işgal etme hakkı elde etmişlerdir. Protokole göre ayrıca, Alman Donanması'nın mütareke süresince, açlık tehlikesinin gittikçe daha tehlikeli boyutlara ulaşması sebebiyle, Almanya'nın ve Avrupa'nın geri kalan erzak ikmalini güvence altına almak için İtilaf Devletleri'nin ve Amerika'nın kontrolünde ve onların bayrağıyla kullanılması ve bu maddenin Alman Donanması ile ilgili verilecek kesin hükmü değiştirmeyeceği ifade edilmiştir.

Rethondes Mütarekesi son olarak 16 Şubat 1919 tarihli protokolle belli bir süre tayin edilmeksizin uzatılmış, Almanlar, ister Posen, ister başka bir bölgede olsun, Polonyalılara karşı tüm saldırı ve düşmanlıkları bir an önce durdurmayı ve sınırın Posen'i Polonya tarafında bırakacak şekilde çizilmesini kabul etmişlerdi. Protokolde ayrıca mütarekenin ve onu uzatan protokollerin tam olarak yürürlüğe konulmamış olan maddelerinin uygulanmasına ve tamamlanmasına karar verilmiştir.

Sonuç

Rethondes Mütarekesi Müttefik Devletler ile Almanya arasında 1914 yılından beri devam eden çatışmaları bitiren mütarekedir. Almanya; Bulgaristan, Osmanlı Devleti ve Avusturya-Macaristan'dan sonra İtilaf Devletleriyle mütareke imzalayarak savaştan çekilmiştir. İtilaf Devletlerinin Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun dağılmasıyla bağımsızlığını ilan eden Macaristan ile yaptıkları mütareke bir kenara bırakılırsa Rethondes Mütarekesi İttifak Devletleri cephesinde imzalanan son mütarekedir ve Birinci Dünya Savaşı bu mütareke ile fiilen sona ermiştir.

Mütareke şartları, bir mütareke antlaşmasına nispetle oldukça ağırdır ve bir nihai barış antlaşmasının içeriğini çağrıştırmaktadır. Mütareke ile taraflar arasında ateşkes sağlanmasının yanında Almanya askeri olarak tam anlamıyla teslim alınmış, Birinci Dünya Savaşı'nda elde ettiği avantajlar sona erdirilmiş ve hareket edemeyecek hale getirilmiştir. Mütareke görüşmeleri için Rethondes'e gönderilen Alman delegasyonu mütarekenin şartlarının hafifletilmesi konusunda İtilaf Devletlerini ikna edememişlerdir. Bu durum İtilaf Devletlerinin bundan sonraki süreçte ve nihai barış antlaşması görüşmelerinde Almanya'ya taviz vermeyeceklerini göstermesi açısından önemlidir. Dolayısıyla Rethondes Mütarekesi İtilaf Devletlerinin Almanya ile ilgili uygulamaya koymaya hazırladıkları politikaların bir ön hazırlığı ve girişi niteliğinde olmuştur. İtilaf Devletleri ile Almanya arasında 28 Haziran 1919'da imzalanacak Versailles Antlaşması Rethondes Mütarekesinin temelleri üzerinde hazırlanmıştır.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar, çıkar çatışması olmadığını beyan etmiştir.

Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author have no conflicts of interest to declare.

Financial Disclosure: The author declared that this study has received no financial support.

Kaynaklar

- Armaoğlu, F. (2012). *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi*. Alkım Yayınevi.
- Bayur, Y. H. (1991). *Türk İnkılabı Tarihi. 1914-1918 Genel Savaşı Savaşın Sonu* (c.III k.IV). Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Fulbrook, M. (2014). *Almanya'nın Kısa Tarihi* (çev. S. Gürses). Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.
- Karal, E. Z. (1996). *Osmanlı Tarihi*. (c.IX), Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Macmillan, M. (2004). *1919 Paris Barış Konferansı ve Dünyayı Değiştiren Altı Ayın Hikâyesi*. (çev. B. Dişbudak), ODTÜ Yayıncılık.
- Merriman, J. (2018). *Rönesans'tan Bugüne Modern Avrupa Tarihi*. (çev. Ş. Alpagut), 2018, Say Yayınları.
- Öz, D. E. (2005). *Birinci Dünya Savaşı'nı Bitiren Ateşkes Anlaşmaları, Uygulamaları ve Uluslararası Hukuk*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Papers Relating To The Foreign Relations Of The United States 1918 Supplement 1-The World War (In Two Volumes) Volume I* (1933). United States Government Printing Office.
- Potyemkin, V. S., Bakruşin, A. Efimov, E. Kosminski, i. Mintz, A. Naroçnitski, A. Pakratova, V. Sergeyev, S. Skazin, V. Kvtosov, N. Koltchanovsky, E. Tarle. (2009). *Uluslararası İlişkiler Tarihi 3 (Diplomasi Tarihi)*. (çev. A. Tokalı), Evrensel Basım Yayım.
- Renouvin, P. (2004). *1. Dünya Savaşı ve Türkiye 1914-1918*. (çev. Ö. Uğurlu), Örgün Yayınevi.
- Sander, O. (2008a). *Siyasi Tarih İlkçağlardan 1918'e*. İmge Kitapevi.
- Sander, O. (2008b). *Siyasi Tarih 1918-1994*. İmge Kitapevi.
- Storer, C. (2015). *Weimar Cumhuriyeti'nin Kısa Tarihi*. (çev. S. Özge), İletişim Yayınları.
- Treaties, Conventions, International Acts, Protocols and Agreements Between The United States of Amerika and Other Powers 1910-1923, Compiled Under Resolution Of The Senate Of August 19, 1921 (S. Res. No.130. Sixty- Seventh Congress Second Session) Volume III, Continuing Treaties, Conventions International Acts Protocols And Agreements Between The United States Of Amerika And Other Powers 1776-1909 (1923)*. Washington Printing Office.
- Uçarol, R. (2010). *Siyasi Tarih (1789-2010)*. Der Yayınları.

Structured Abstract

The First World War, which lasted between 1914 and 1918, was the heaviest and most destructive war ever experienced. The causes of the war started to emerge from the second half of the 19th century, and the war started with the attack of the Austro-Hungarian Empire on Serbia on 28 July 1914. The First World War took place between the Allied Powers consisting of England, France and Russia, and the Central Powers consisting of Germany, Austria-Hungary, and the Ottoman State. The Allied Powers had won the war in the autumn of 1918. While the war was going on, Italy, Romania, Greece and the United States of America joined the war on the side of the Allied Powers, and the Ottoman State and Bulgaria on the side of the Central Powers. The most important trump card of the Central Powers in the war was Germany. The German Empire emerged as one of the great states of Europe when Prussia established the German political union in 1871. Germany gained considerable power during the reign of Wilhelm I and Bismarck's chancellorship. Germany became a global power during the reign of Emperor Wilhelm II and rivaled England, the dominant power of the 19th Century. Germany, with its war capacity and economy quite large and strong, supported its allies significantly and met their needs during the First World War, but by 1918 Germany did not have the strength to continue the war. The defeats at the fronts and the emerging political and economic crisis did not allow Germany to continue the war. Emperor Wilhelm II left the country, a republic was declared, and then, as a result of negotiations that had been going on for a while, an armistice was signed between the Allies and Germany on 11 November 1918 in the Compiegne Forest near Rethondes in northern France. Before the armistice, the Allied Powers held a series of talks and determined the terms of the armistice, and a significant part of these conditions were included in the text of the armistice. The armistice consisted of five chapters, thirty-four articles and two annexes. In the eleven-item first part of the armistice, decisions were taken on matters concerning the western borders of Germany. In the second part of five items, the provisions regarding the eastern borders of Germany are included. The third part of the armistice consisted of an article and it was decided to withdraw Germany from East Africa. The fourth part of the armistice consisted of two articles under the heading of general provisions and it was decided to send back all detained civilians. Another issue discussed in this section was the compensation of war losses of the Allies and the return of the gold captured by the Germans in Russia and Romania. In the fifth part of the Armistice of Rethondes, consisting of fourteen articles, the issues related to the seas were discussed and Germany was controlled and limited in the seas both militarily and commercially. In the sixth part, which consists of one article, the duration of the armistice is defined and in the thirty-fourth article, it is stated that the ceasefire period will be thirty-six days with the option to extend it. The Armistice of Rethondes was extended with a three-article protocol signed between the parties in Trier, Germany on 13 December 1918, and the protocol entered into force on 17 December 1918. The Armistice of Rethondes was extended with a three-article protocol signed between the parties in Trier, Germany on 13 December 1918, and the protocol entered into force on 17 December 1918. In the third article of the protocol, the commander-in-chief of the allied armies was given the right to occupy the neutral zone on the right bank of the Rhine whenever he saw fit. The Armistice of Rethondes was extended for another month with the eight-point protocol signed in Trier, Germany, on January 16, 1919 for the second time. According to the first article of the protocol, the Armistice of Rethondes was extended until February 17, 1919, and according to the second article, it was decided to implement the provisions of the armistice that were not fully fulfilled, in accordance with the detailed conditions determined by the International Armistice Commission in line with the instruction of the Supreme Allied Commander. In the third article, it was decided that the German Government would give agricultural equipment instead of the railway material that it promised to give in the protocol signed on 17 December 1918. In the fourth article of the protocol, it was decided that the officers in Germany, who were assigned to organize the evacuation of the prisoners of war belonging to the armies of the Allied Powers, together with the representatives of the US, France, England and Italy aid associations, to establish a commission tasked with looking after the Russian prisoners of war in Germany. In the fifth article of the protocol, maritime provisions are included, and in the sixth article, the return of the material taken from the territory of Belgium and France is discussed. The seventh article of the convention stipulated that the Allied High Command could extend the neutral zone on the right banks of the Rhine opposite the Strassburg Fortress by another ten kilometers. Article 8 states that the German Government will take all necessary steps to bring the German fleet under the control and flags of the Allied Powers and the United States, with the help of a German delegate, during the ceasefire, in order to secure the supply of supplies to Germany and the rest of Europe. The armistice was extended for the third time on February 16, 1919, and with the protocol signed in the city of Trier, the armistice was extended again without any time limit, effective from February 17, 1919. According to the first article of the 16 February 1919 contract, it was decided that the Germans would stop all hostilities against the Poles, whether in Posen or in any other region, as soon as possible, and the German troops were forbidden to enter certain areas, and according to the second article of the contract, the Rethondes Armistice was extended without re-dating. In the third article of the agreement, it was decided to continue the implementation of the articles of the armistice and the additional agreements that have not yet been fully put into effect, during the extension of the armistice, and to complete them as soon as possible. In the sixteenth article of the armistice, the decision of "the Allies to have the right to freely enter the areas evacuated by the Germans on the eastern borders, via Danzig or Vistul, in order to meet the needs of the population or maintain order" was detailed with the protocol signed in Spa on 4 April 1919. The Armistice of Rethondes is the most detailed and lengthy of the armistice agreements signed by the Central Powers. Since the armistice agreement signed with Germany was prepared for the unconditional surrender of this state, it consisted of extremely harsh provisions. Germany, which was the locomotive of the Central Powers, was seriously neutralized by this armistice. The armistice can be considered as the first important step of the Allied Powers strategy of removing Germany from being an important power. By signing this armistice, the Allied Powers aimed to keep Germany under control until the final peace treaty was made. The armistice almost formed the basis for the Treaty of Versailles signed at the Paris Peace Conference, and the Allies built their strategies regarding Germany on this. With the armistice, the German army was largely dispersed, and its transportation, communication and economic activities were significantly limited. Germany had to evacuate the areas it occupied in the west, and it was neutralized politically and militarily in the west and east of the Rhine. With the armistice, Germany also lost its military control in Poland. The Armistice of Rethondes also caused the end of Germany's influence in East Africa. With the armistice, it is seen that Germany's land, air and naval forces were also significantly limited. Thus, Germany was unable to continue the war and lost all its military trump cards.